

TRANSFORMACE ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ - VIZE A REALITA

ZDENĚK BROM

Po několika letech transformace může české školství počítat své úspěchy. Často ale také šrámy a někdy přímo zlomeniny.

Současný, i přes velké úsilí mnoha učitelů, ředitelů atd., víceméně neutěšený stav má několik hlavních příčin.

Prvním a nejzákladnějším je naprosté nepochopení poslání a funkce školství ve společnosti vládnoucí garniturou po roce 1989. Předpoklad, že nejdříve se má reformovat ekonomika, aby pak tato vydělala na školství, ekologii atd. byl scestný a současnost to plně potvrdila.

Stejně mylné je i redukování problémů škol pouze na finanční potíže. Ne snad, že by školy peníze nepotřebovaly, ale mnohem více potřebují jasnou koncepci českého školství jako celku.

Jako učitel vydržím několik let pracovat za nedostatečnou mzdu, ale pouze za předpokladu, že vím, kam resort směřuje a proč se v něm děje to, co se v něm děje. Současné tápání a bezradnost doplněná naprosto nedostatečnou finanční odměnou je kombinace velmi špatná, která má za důsledek odchod nejednoho kvalitního učitele mimo resort školství.

Můj kolega nedávno vyměnil třídu za soukromé rozhlasové studio. Nyní podle jeho slov má slušný plat, jasné povinnosti, minimální zodpovědnost a nikdo ho stále nepeskuje za sebemenší omyl.

Řízení českého školství je další velký problém. Současná situace je silně podobná způsobu řízení jesuitského řádu v době nejtvrďší rekatolizace. Jediné právo podřízeného je ctít svého nadřízeného a ten zas svého nadřízeného až k metě nejvyšší. Názor řadového učitele nezajímá pak skoro nikoho. Zvláštní aktivitou v tomto směru vynikají některé školské úřady, které doslova dusí jakoukoli aktivitu a nápad.

Školský úřad v Písku například blahosklonně několik let přihlížel (i přes upozornění Úřadu práce v Písku) situaci, kdy žáci končili povinnou školní docházku v 8., 7. a dokonce i v 6. třídě. Tito žáci se pak jen velmi těžko uplatňovali na trhu práce, protože nedokončili základní školní docházku a žádné učiliště je nepřijalo. Tento rok jsme pro Školský úřad v Písku vypracovali projekt, který řešil tuto neradostnou situaci, protože letos těchto žáků mělo být v okrese Písek přes 40. Výsledkem byl

takovýto: Projekt se nerealizoval a proti autorům byl vyvozen pracovní-právní postih.

Dalším velkým omylem českých škol je jejich velká orientace na intelektuální stránku vzdělávání. Tu máme totiž dobře propracovanou, dobře ji umíme otestovat a nakonec ji umíme i oznámkovat. Mnohem horší je situace při výuce sociální komunikace, vzájemné tolerance atd., tedy hodnot, bez kterých se svět neobejde. Osobně jsem vždy dával přednost dobromyslnému úsměvu žáka pomocné školy před akademickým pohledem vědce, který bez sebemenších morálních skrupulí vynalezne ještě ničivější zbrojní systém.

Dostí však věci negativních. České školství disponuje řadou kvalitních učitelů, kteří chápou, "... že bez lásky, bez lidskosti, bez soucítění člověka s člověkem nic neobstojí ..." a tím nic myslím i tu naši supervědeckou civilizaci, která již hubí sama sebe.

Mnoho učitelů opouští striktně intelektuální učební plány a mnohem více času ve vyučování věnují věcem lidským. Mnozí učitelé si s dětmi povídají o jejich snech, diskutují s nimi, na mnohých školách existují dětské parlamenty, rady atd.

Stále více se ukazuje, že je mnohem důležitější to, jakým člověkem učitel je, než co všechno umí a zná. Mnoho unikátních projektů vzniká především v oblasti speciální pedagogiky, ale i klasické školy pomalu začínají otevírat své brány novým přístupům i přes všechny komplikace, které takové věci přináší.

Mohu uvést příklad. Do naší Základní školy Svobodné v Písku přišel chlapec, žák 8. třídy, který ve své škole propadal, byl agresivní a vše okolo sebe ničil. Třídní učitelce se podařilo s tímto žákem navázat bližší kontakt a on sám mohl v třídních diskuzích říkat svobodně svůj názor. Také dostal naši plnou důvěru, jakoby nebylo předešlých let na jiné škole. Po několika týdnech se ukázalo, že je tento žák velmi talentovaný, ale po trpkých zkušenostech z minulé školy se nechce již příliš učit. Dokonce některé své práce záměrně kazí - vždyť mu přece říkali, že je špatným žákem, tak se snaží vyhovět. Velká změna však nastala v chování. Uklidnil se a není již destruktivní. Navíc rád přiloží ruku k dílu při úpravách pozemků v okolí školy.

Stejně tak mohu uvést příklad žáka, který přišel do druhé třídy a ze školy měl takový strach, že se pravidelně pomočoval. Stačilo málo - několik vldných slov, trochu lásky a vše se srovnalo.

Takto bych mohl v líčení úspěšných příkladů pokračovat. Ale mohl bych také vyprávět mnoho případů, kdy již bylo pozdě - o žácích 8. a 9. tříd, kteří nenávidí svět, o dětech, které aby si jich někdo vůbec všiml začali krást atd.

Pokud tedy chceme začít české školství vážně reformovat musí se řešit nejenom otázka financí, ale především koncepce a ještě předtím zahájit diskuzi o tom, co je vůbec důležité učit. Čeští učitelé mají jednu velkou výhodu. Mají k dispozici dílo J.A. Komenského, mají k dispozici práci a zkušenosti reformních pedagogů z období před 2. světovou válkou.

Ve světě se na téma nové podoby školství diskutuje velmi intenzivně a fundovaně. Diskuze se vede právě o těch věcech lidských. Jsem pevně přesvědčen, že i česká pedagogická veřejnost má co říci a že to bude velmi brzo a velmi důrazně.